

ԶՆԳՈՒՇՅԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐՎԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

«Ծօլառ»ի մէջ մեծ հետաքրքրութեամբ կարդացի Պր. Պ. Ստեփանեանի «Չնդուչի Դարաւոր Անցեալը» խորազրույթ երկար գրութիւնը:

Պր. Պ. Ստեփանեան փաստացիօրէն եւ թուականներով միասին նկարագրած էր դէպքերն ու դէմքերը, որոնց մէջ երեւան կուղային Չնդուչի քաջերու արկութիւնն ու յանդընուցութիւնը, տոկոնութիւնն ու հաստատամտութիւնը, հնազանդութիւնն ու վստահութիւնը:

Ամերիկայի մէջ պարագաներու բերմամբ շատ մօտէն ծանօթանալով Չնդուչիներու ստուար հատուածի մը, Չնդուչի համով հասով տափակ քիւֆթէն կերած պահուստ ստամոսիքած եմ անոնց նիստ ու կացը, դտած եմ զանոնք պարզամիտ, վստահելի, անխարդախ եւ հայրենասէր:

Կուսակցական տեսակէտէ դտած եմ զանոնք տիպար եւ խիզախ յեղափոխականներ, լուսահոգի Տէր Արչէնի խմբով չաղուած եւ օտուած:

Զինուորական տեսակէտէ կրկին դտած եմ Չնդուչի երիտասարդներ արտակարգ կերպով ճարպիկ, եռանդուն, ընդունակ եւ պատրաստակամ հնազանդ զինուորի մը կարգապահութեամբ:

Երբ այս տողերը գրողը 1914ին, Շիքակոյի մէջ Հայ զինուորական խումբ մը կազմելու ձեռնարկեց, այս կոչին միայն Չնդուչի երիտասարդներ պատասխանեցին. պատի՛ւ իրենց:

Եւ երբ օր մը այս խումբը մեծցած, մարզուած, իր մէկ զորահանդէսին մէջ քննութեան բովէն կ'անցուէր, նահատակ (Կիլիկիոյ մէջ) աւհներ Գնդապետ Թախախտեանի կողմէն, որ Հայ Զին. Սորհուրդէն զրկուած էր, ըսաւ. «Հարատուութեամբ կը յայտարարեմ թէ այս խումբը ի վիճակի է մրցելու Արեւելեան սեւէ խումբի հետ, իսկ եթէ բազմի բերմամբ մեր դարաւոր թշնամուցն հետ չափուելու ըլլայ յաղթութիւնն ապահով է: Կը շնորհաւորեմ խումբը, խումբին Քէֆթընը (Քէֆ. Մուրատեան), կազմողը եւ բոլոր պաշտօնեաները»:

Այս մաղթանքներուն ապացոյցը շատ չանցած երեւան եկաւ պատմական Արարայի յաղթական ճակատամարտով, որուն մէջ արիական զիւցազնաշունչ մարզանքով Չնդուչի երիտասարդն ալ իր պատուայ տեղը գրաւեց...:

Ամերիկահայ 28 զինուորական խումբերուն մէջ Չնդուչի երիտասարդներ իրենց շարքերը գրաւելով մասնակցեցան այդ ահեղ պատերազմի նժարը փոխող պանծալի յաղթանակին նահատակութեան եւս բաժին թողելով իրենց սիրատուն ընկերներէն մէկ քանիներ... «Յարգանքի ինկուզներուն»:

Հոս ալ երեւան կուղայ որ Չնդուչի երիտասարդութիւնը իրական ժառանգորդն է եղած իր նախահօր քաջութեանն ու մարմնացումը անյաղթելի կամքին:

Այս գրուատիքներու շարքը զեռ շատ կրնամ երկարել, բայց մեր յարգելի Չնդուչիները թող բարեհաճին գրածին միւս կողմն ալ տեսնելու...:

Այս հեռաւոր ու մօտիկ անցեալն արդէն իր պատմական տեղը գրաւած է, սակայն ներկայ եւ ապագայ յառաջիկա դարերուն մէջ Չնդուչի ներկայ սերունդը իր շերտաւորումներով ի՞նչ գէր պիտի իրազայ:

Եթէ միայն Շիքակոյի արդի Չնդուչիներու կեանքէն ու զործունէութենէն դատենք, ներկեցէ համարձակութեանս որ ըսեմ թէ ներկան կայուն վիճակ մը չունի, իսկ ապագան ալ մթաղանձ կ'երևի, զժբաղդարար հաս կը պակսի իրենց նախահայրերուն անխառն զգացումներով համակուած

ուրիշ, ներողութեան, զոհողութեան եւ խոնարհութեան գին (բացառութիւններն յարդելով):

Տար երկինք որ մենք սխալած ըլլայինք մեր տեսութիւններուն մէջ, սակայն զժբաղդարար փաստերն աւելցցուն եւ զօրաւոր են, որոնցմէ մէկը Շիքակոյի դատարաններուն մէջ երեւոյղ պաշտախապն է, ծիծաղելի երեւոյթ մը ինքնին, բարենպաստակ ընկերութեան մը հէնց իրենց վարչիներութեան համար մեծ գոտաւորութեամբ հաւաքուած գումարի մը զործունէութեան ձեւին վրայ անհամաձայնութեամբ դատարանի մը վճռին զիմել անօրինակ ծախսելով...:

Գիտակցութեան պակասն է որ հաս երեւան կուղայ վերաչինութիւնը կայուն մնալու համար ձեռնհաս Չնդուչիներ իրմով հետաքրքրելու է, անոնց թաքուն ուժերը քննադատելու է, շնորհիւ Եփրատ Գօլճի ճառագայթող զարգացման Չնդուչիներ, զիտնականներ, զեղազորներ արուեստագէտներ, նոյն իսկ իզական մարզուած գաստրապիկներ, որոնք Ամերիկայի մէջ են. զործը լաւ ընթացումը համար այս դասակարգին յանձնելու է, ես անհամար կը ճանչնամ շատ շատերը Եփրատէն սկսեալ, վստահ եմ անոնք սիրայօժար պիտի աշխատին Նոր Չնդուչի մը կերպուն մէջ:

Ըլլալով յաճախ Չնդուչի վերաչինութեան սարքած դատարանի հանդէսներու եւ հաւաքոյթներու մէջ, ինքզինքն ըրաւունքի սահմանին մէջ դանկելով, այս ցաւ սիրտ զիտ գոտիներն կ'ընեմ, յուսալով որ կարգ մը երիտասարդներ իրենց ետք ոտնակոխելով ճանչնան իրենց Կեղծողը, վերին իշխանութեան մը հանդամանքն ունի, որովհետեւ կ'ընտրուի Պատգամաւորական Ժողովի մը մէջ մասնակցութիւնը քուէով:

Կը մաղթեմ որ բոլոր Չնդուչիներ անխտիր միասնաբար զործունէութեան մը լծալին մտնելով անհարկի կրկնները, անվհերք եւ լուսահոգի Քէհա-Պաշտօններու, Տէր Արչէններու սկզբունքն ընդգրկած, բոլորը մէկ սիրտ ու հոգի Նոր Չնդուչի մը իր սեւ քարերով, վերին ու վարին Ծօլառներով, պատմական քարայրներով, պապատու պարտեզներով ու այլիներով, կերտեն Արարատի կաղնին, արդիական բոլոր առաւելութիւններով եւ բոլորս հաւաքուինք Հայրատանի զրօշին տակ: Այս է իմ անկեղծ բաղձանքս ու մաղթանքս:

ՏՕԲ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ Յ. ՉԱՔՈՅՆՅԱՆ

Շիքակո,

ՓՈՔՐԻԿ ԽՄԲԱԳԻՐԸ

Հաղիւ 6-7 զարուհներ բոլորած էր Մեղքիսէթ Թ. Թոթմանեան, զբառախտակ մը ուսն կախած զպրոցի չէմքներս կը մտնէր առաջին անգամ:

Բարձր ճակատ մը ունէր, իսկ սուր նայուածքը կը մտնէր թէ յանդուգն բղէղ մըն էր ինքը:

Բառին բուն նշանակութեամբ չար էր, զպրոցի սեղանը ընէր իր ներքին բնաւորութեան հետ հաշտ չէր:

Պատիկ առիթի մը կ'սպասուէր ուսուցչին բացակայութեան, միտարներ իրարու ետեւէ կը տեղային սողոց զլինկ կատարեալ խոտնարանի մը վերածելով ամբողջ սրահը: Այս բոլորին յառաջապահ էր ինքը, Մեղքիսէթը կ'ըլլար:

Դպրոցէն դուրս, խաղի միջոցին եւ արձակուրդին մտնելով թաղին մէջ իր հասակակիցները զառ էին մնացել իրմով:

Հակառակ այս բոլորին ուշիմ էր, կատարելապէս չէր ջնջել իր դասերուն մէջ: Եւ քիչ առեւնէն իր կարգէն անհարձը կարգին մէջ կը մտնէր, եւ այս յառաջիկային

ՃԱՆ ԳՈՆՏՕՅԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԻՍԸ
ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍԻՔՅԻ ՄԷՋ

Մարտ 7-ին Սան Ֆրանսիսքոյի Y. M. C. A.-ի սրահին մէջ Պր. Ճան Գոնտոյեան, ընդի Չնդուչի, առաւ իր առաջին երգահանդէսը, Հայ եւ օտար լսողութեան մը ներկայութեամբ:

Յայտարարելով ճոխ էր եւ կրկնու ընտրութեանը յարմար էր, թէ Հայ եւ թէ Արմերիկեան երգերուն, որ լսողին մէջ ալ յաջող դուրս եկաւ, արժանանալով ժողովուրդի գնահատութեան:

Երջանակին ծանօթ դահլիճահարուհին Օր. Էնա Ղազարեան եւ ծանօթ ջութակահարուհի Օր. Արաքսի Մարգարեան իրենց նուագով կը մասնակցէին երգերուն:

Օր. Արաքսի Մարգարեան առանձինն ջութակահարեց զժողովուն կը սորներ եւ ժողովուրդին ծափահարութեանը ստիպեց զինքը մէկ քանի անգամներ նուագելու:

Օրերգները ստացան մէկմէկ ծաղկեփունջեր Պր. Վարդան Յակոբեանի կողմէ: Երգահանդէսը անցաւ շատ յաջող: Կը մաղթենք որ մեր արուեստակիցները աւելի յաջող նուագումներ ունենան իրենց ստղանքները մէջ:

Գնահատութեան արժանի է Պր. Վարդան Յակոբեան, որ այս երգահանդէսին զլիսաւոր կազմակերպիչն էր եւ յաջողութեանը կը սարսինք իրեն:

Մեր շնորհակալութեանը կը յայտնենք Պր. Վ. Յակոբեանի այս երգահանդէսի կազմակերպութեան համար, որ մեզի պատահութեանը արւաւ լսելու Հայկական երգեր մեր սոխակին միջոցաւ: Պր. Գոնտոյեան մտադիր է երգահանդէս մը տալ նաեւ Լօս Անճէլըսի մէջ: Յաջողութեանը կը մաղթենք:

ՃԱՆ ԱՇՏԱՐԱԿԵՆՑ

ԿՍԿԾԱՆԻ ՄԱՀ ՄԸ

Երեսուն տարեկեք է ի վեր իր ընտելութեանը Սէլմա Հաստատող մեր հայրենակից Պր. Յակոբ Տաղտիկեան, Փետրվար 19-ին իր այդին մէջ զործելու պահուն կաթնամածահար կ'իյնայ: Այդին զբայի Սըրբմեաններու լուր արուելով հիւանդը կը փոխադրուի տուն եւ բժշկներու հաստատումով ուղեղի պայթում ունեցած ըլլալով մահը անխուսափելի կ'ըլլայ ու նոյն զինքը իր մահկանացուն կը կնքէ իր 46 տարեքին մէջ, իր ետին թողելով կինն ու զուակները:

Հանդուցեալը իր լաւ ու բարի յատկութիւններով՝ օտար թէ Հայ բարեկամներու մեծ շնորհակալ մը ստեղծած էր իր համար:

Թաղման արարողութեանը կատարուեցաւ Փետր. 23-ին, ձեռամբ Գառնիլի հովիւ Տիգրայր Մ. Վրդ. Ի եւ Ֆրէդրիկ հովիւ Վարդան Վրդ. Գառնարեանի: Դաղաղին կը հեռեւէին 70 ինքնաշարժներ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սելմայի Մալիէ դերձակմանոցը, իր հօր եւ մօր քով, 400 յուղարկաւորներու ներկայութեան, եւ 40 ծաղկեպսակներով ցուրտ հողին յանձնուեցաւ: Չնդուչի Վերաջինացը եւս դեղեցիկ ծաղկեպսակ մը զրկած էր: Յաւակցական հետադիր եկած էր Թէքսասէն:

Այրի Տիկին Ալուանի Տաղտիկեանի խնդրանքով բոլոր ներկաները հողեճաշի հրաւերուեցան:

ՀԱՐՍԱՆԻՔ ՄԸ

Փետրվար 9-ին, Եարաթ երեկոյ տեղի ունեցաւ պատկազրութեանը Տէր եւ Տիկ. Գ. Տաղտիկեանի դստեր Օր. Մարիմայի ընդ Պր. Յ. Յարութեանի, Սր. Գրեգոր Լուսաւորիէ Լիկեղեցոյ մէջ, կնքահարութեամբ Պր. Խ. Գոնտոյեանի եւ ձեռամբ Գառնիլի հովիւ Տիգրայր Մ. Վրդ. Մարգարեանի: Պատկէ արարողութեանէն վերջ, աղջկան հօր կողմէ աղօթեցին Պատ. Մանաւեան եւ Պատ. Վարդանեան:

Յետոյ 500ի մօտ հարսնեւորներ հրաւիրուեցան Գոնտիկեան Հօլը: Հարսնիքի զեկալարութեանը, որ յանձնուած էր աղջկան հօր, ան իր կողմէն սեղանապետութեան հրաւիրեց Պր. Մ. Փիլոյեան: Սեղանապետի քանի մը խօսքէն վերջ, յաջորդաբար խօսելու հրաւիրուեցան Պատ. Վարդանեան եւ Տիկ. Գոնտոյեան որ Եկեղեցաւոր Տիկնայի կողմէ նուիրեց նաեւ ծաղկեպսակ մը նորապսակներուն: Զուրթիկի վրայ նուագեցին Տէր եւ Տիկին Ս. Բէնեդիկեան եւ Չ. Յակոբեան:

Յետոյ սկսաւ կէնճեան եղբայրներու արեւելեան նուագը եւ ուրախութեանը տեւեց մինչեւ լոյս: Հայրենակիցներ բոլորն ալ ուրախացան: Հարսն ու փեսան մեկնեցան Լօս Անճէլըս:

Աղջկան 10-ին աւելի հետադիրներ զրկուած էին այլ եւ այլ տեղերէ:

Մեր խնդակցութեանը Տէր եւ Տիկին Գ. Տաղտիկեանի եւ բոլոր աղջկաններուն:

նոյն իսկ իր արկածախնդրութեամբ սիրելի էր իր ուսուցիչին եւ ընկերներուն:

Սահող քանի մը տարիներէն վերջ, 1914-ի առնանքը ձեռնարկեց Տառապանք անունով թերթիկի մը հրատարակութեան, անշուշտ ձեռագիր, որմէ բնականորաբար մեծ բան էր ակնկալուէր, սակայն այդպիսի դործի մը յղացումը լաւ պարտական մըն էր իերն համար:

Նոյն իսկ մեծ կոչուելու արժանի գործ մը կրնանք նկատել Տառապանքի երեւումը, բազմամտամբ իր տարիքին, որ կ'ըզար ցեղին վերջը, եւ իր գրչով կուգար ստրկուքեմէն գէպ ի ազատասիրութիւն եւ խաւարէն գէպ ի լոյս առաջնորդելու նախակարողութեան հանդիսանալ:

Բայց աւազ երկու երեք թիւ հազիւ լոյս տեսնելէ վերջ զարեցաւ պատերազմի պատճառաւ:

Երանի թէ բոլորը այդ ըլլար. 1915 Ապրիլեան ջարդը վերջ դրաւ մեր փախիկ խմբագրի կեանքին:

Հէգ Մեղքիսէթ, ո՞վ գիտէր թէ ապագան ինչ վերապահած էր քեզի, որ աւազ երեք հրէշները քեզ ալ աննիտեցին: Աւ այսօր նահատակութեանդ 14-րդ տարեկիցին առթիւ, փունջ մը ծաղիկ կը գրկեմ «Մօլաւ»-ի կնքէն քու անյայտ չիրմիւ վրայ:

ԾՕՎԱՌՅԻ

ԲԱՅԱՏՐԵԼՈՒ ՀԱՐԿ ԶԿԱՅ

Չորս տարիներէ ի վեր հեռու հայրենակիցներէ, Սան Ֆրանչիսկոյի շրջանը կը մնայի: Այս տարի Գոնտուչի առթիւ, փեսայ Ճան Նահապետեանի այցելութեան մը ապու համար Ֆրէզնօ կ'ելայ:

Առաջին առթիւ, Ճան Նահապետեանի հիւրանոցի սեղանին վրայ «Մօլաւ»-ի թերթը աչքին հանդիպեցաւ եւ ուշադրութեամբ գիտեցի նաեւ զարեցաւ, այլեւս տեղորդ լսացատրութեան հարկէ չէր մնացած ու միտքս կապուած «Մօլաւ»-ին երեւակայութեան պայցած էր մեր ծննդավայր Ֆրէզնօ: Պահ մը մեր հին օրերն ու միջավայրը, սարերն ու ձորերը պատկերացած միտքին վրայ, եւ մարմնաւոր աչքերով տեսնելու անկողնութեանը, զիս փղձկեցնելու չափ տալ տարած էր, երբ նոյն պատան «Մօլաւ»-ի զարժակատար եւ աշխատակից Կ. Սըրբմեան ներս մը առաւ եւ լուս մատնուց խօսակցութեան փոխուելով անդաբարձանք «Մօլաւ»-ի օգտակարութեան ու կարօտցած սրտերը միմեանց մօտեցնելու ծառայութեանց շուրջ:

Եւ իրօք որ, իրիստ գնահատելի դոյայ «Մօլաւ»-ի հրատարակութեանը:

Յաջորդաբար այցելեցի մեր բոլոր հայրենակիցներուն եւ բոլորին ան մէջ տեսայ «Մօլաւ»-ը, եւ հողեկան յուսադրիչ մեծ փոփոխութիւն մը ունեցայ, այն համոզումով թէ՛ «Մօլաւ» ստատրիկով մեր վերադարձնելն եւ օր մը այս Միւլթիւնը՝ հաւաքած իր ոյժերով նոր Չնդուչի իրականութիւն պիտի դարձնէ մեզ բոլորիս համար:

Եւ կը խնդրեմ որ ներփակուած 5 տողարը ընդունիք իրբ իմ նուէրս «Մօլաւ»-ին: Ոյժ ու կարողութիւն կը մաղթեմ ձեզ:

ՅԱԿՈՒ ԶԱԳՈՒՇԵԱՆ

ԱՆՈՒԱՆ ՕՐԸ

Յունվար 26-ին Սր. Մարգիսի տօնին օրը Տէր եւ Տիկին Ա. Ս. Սըրբմեանի տան մէջ հաւաքուած էին բոլոր Սըրբմեանները եւ իրենց բոլոր ազգական, բարեկամները: Երկրի սոլորութեամբ ամէն ոք իր առանձին մտմով եկած իր շնորհաւորումներ ընելու Տէր եւ Տիկին Ա. Սըրբմեանի իրենց կրտսեր որդուն Սարգիսին:

Ուրախութեանը կատարեալ ընելու համար Լեւոն Ֆիլիպեան եւ փեսայ Մարտապեան իրենց նուագով ներկայ էին եւ օրը փայլեցուցին:

Պր. Մ. Ա. Սըրբմեան առաջարկեց որ եթէ իր Եղբայրը՝ Լեւոնը պարէ, 5 տողար «Մօլաւ»-ին պիտի նուիրեմ: Լեւոն որ կեանքին մէջ առաջին անգամն էր որ պիտի պարէր, «Մօլաւ»-ի սիրոյն պարեց ու 5-50 տողար ապահակեց «Մօլաւ»-ին համար: Երկրաներէն Ճան Նահապետեան իր տղուն համար առաջարկեց, եթէ պարէ ինքն ալ 5 տողար վերադարձնեցին պիտի տայ: Եւ ան ալ վերադարձնեցին սիրոյն պարեց եւ Միւլթիւն համար 5 տողար ապահակեց:

Ներկաները բոլորն ալ զուարճացան այդ օր եւ զիչերը ուչ ատեն մեկնեցան զսօս սրտով:

